

Η συμβολή του αναθεωρητισμού στην απενοχοποίηση και άνοδο του φασισμού

γράφει ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ*

Η συντριπτική ήττα του φασισμού στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τα αισθήματα αποτροπιασμού που γεννήθηκαν στην ανθρωπότητα απ' τη γενοκτονία που εξαπέλυσε εις βάρος κοινωνικών και εθνικών ομάδων, τις οποίες οι Ναζί θεωρούσαν κατώτερες και επικίνδυνες, δημιούργησαν την εντύπωση ότι ο φασισμός είχε τεθεί πλέον εκτός ιστορίας. Ωστόσο, πυρήνες ναζί που διασώθηκαν, δημιούργησαν φασιστικά μορφώματα, ιδίως στην Ευρώπη, που βαθμιαία αναπτύσσονταν. Η κρίση του 2008, η παγκοσμιοποίηση, οι πόλεμοι και τα κύματα μετανάστευσης, δημιούργησαν ευνοϊκές αντικειμενικές προϋποθέσεις για τη δυναμική ανάπτυξη του φασισμού στην παραλλαγή της Ακροδεξιάς. Βοηθούσε και ο υποκειμενικός παράγοντας: τα φασιστικά κόμματα, παλιά και νέα, που κλιμάκωναν και οργάνωναν τη δραστηριότητά τους, ενώ σοβαρή στην ενίσχυση του φασισμού ήταν η συμβολή του ρεύματος της αναθεώρησης. Το ρεύμα αυτό με την άρνηση και στρέβλωση της εγκληματικής πολιτικής των ναζί, τη θυματοποίηση των Γερμανών, τον συμψηφισμό της ευθύνης νικητών και νικημένων, αλλά χωρίς κατηγορηματική καταδίκη της πολιτικής των διακρίσεων και διώξεων, κατόρθωσε σε μεγάλο βαθμό να απενοχοποιήσει τον φασισμό και να διευκολύνει έτσι τη μεγάλη άνοδό του στη δεκαετία του 2010.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η πλειοψηφία των μελετητών (Robert O. Paxton, 2006:239) του φασιστικού φαινομένου θεωρούσε ότι η φασιστική περίοδος έληξε το 1945 με την ήττα της ναζιστικής Γερμανίας. Παρόλο που ο φασισμός εξακολούθησε να υπάρχει στο επίπεδο μικρών εξτρεμιστικών ομάδων, ελάχιστη επιρροή ασκούσε στις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις. Δύο θεμελιώδεις παράγοντες συντελούσαν αποφασιστικά στη συρρίκνωση του φασισμού. Πρώτο: Το μεγαλόπνοο εμπόδιο για την αναβίωση του φασισμού αποτελούσε το διάχυτο αίσθημα αποστροφής, που προκαλούσαν οι αποτροπιαστικές εικόνες απ' τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, που ήλθαν στο φως με τη λήξη και την αποκάλυψη της μαζικής εξόντωσης εκατομμυρίων Εβραίων με τη διαβόητη «τελική λύση». Δεύτερο: Οι τεράστιες καταστροφές φυσικού και παραγωγικού πλούτου, τα 70 περίπου εκατομμύρια νεκρών, η χρησιμοποίηση όπλων μαζικής εξόντωσης.

Απ' τη δεκαετία του '60 αποφασιστικό εμπόδιο στην αναβίωση του φασισμού αποτέλεσε η καπιταλιστική κοινωνία της ευημερίας, η αυξανόμενη ευημερία, ο θρίαμβος του «ατομιστικού καταναλωτισμού» (R. Bosworth, 1988: 28-30), η ισχυροποιούμενη παγκοσμιοποίηση, ο περιορισμένος ρόλος του πολέμου στην πυρηνική εποχή, αν και δεν έλειψαν οι κίνδυνοι πυρηνικής σύγκρουσης, όπως στην κρίση της Κούβας το 1962. Παράλληλα, στον μεταπολεμικό καπιταλιστικό κόσμο είχε σε μεγάλο βαθμό μειωθεί η απειλή ενός νέου επαναστατικού κύματος, που θα υποχρέωνε την αστική τάξη να προσφύγει σε μια δικτατορική μορφή διακυβέρνησης. Γι' αυτό επικράτησε η αντίληψη ότι μετά το 1945 δεν θα μπορούσε να υπάρχει φασισμός, παρά μόνο σε εξαιρετικά περιορισμένη έκταση ή σε παρεμφερείς μορφές, όπως «ο απολυταρχικός εθνικισμός» (Ian Kershaw, 1987:221).

Η αντίληψη για το αμετάκλητο τέλος του φασισμού, αφού εξέλιπαν οι ιστορικές συνθήκες που τον εξέθρεψαν, άρχισε να αμφισβητείται έντονα τη δεκαετία του 1990 απ' τη συσσώρευση

σοβαρών εξελίξεων, όπως: η έξαρση του εθνικισμού στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, που ειδικά στη Γιουγκοσλαβία πήρε τη μορφή εθνικής εκκαθάρισης (Robert O. Paxton, 2006:240). Οι καταρρέουσες γραφειοκρατίες αντικατέστησαν την εκφυλισμένη απ' τους ίδιους κομμουνιστική ιδεολογία με τον αστικό εθνικισμό, στην προσπάθειά τους να επικρατήσουν στη διαμάχη των σλαβικών εθνοτήτων. Η κρίση της οικονομικής τη δεκαετία του 1970 και 1980 ενίσχυσε την τάση των γραφειοκρατών να υποθάλουν τα εθνικά μίση και να στρέφουν την οργή της μιας εθνότητας εναντίον της άλλης.

Εκτός απ' αυτόν τον παράγοντα, στη δεκαετία του 1990 εμφανίστηκε με μαζική και βίαιη μορφή η επιθετικότητα των ακροδεξιών σκίνχεντ στη Γερμανία, Ιταλία, Σκανδιναβία, εναντίον των μεταναστών από τριτοκοσμικές χώρες, που λόγω της οικονομικής κρίσης είχαν αρχίσει μαζικά να συρρέουν στις ευρωπαϊκές χώρες. Η άνοδος της φασίζουσας Ακροδεξιάς εκδηλώθηκε χαρακτηριστικά με τη συμμετοχή για πρώτη φορά μεταπολεμικά ενός νεοφασιστικού κόμματος σε κυβέρνηση ευρωπαϊκού κράτους το 1994, όταν το ιταλικό νεοφασιστικό κόμμα (Εθνική Συμμαχία) συμμετέσχε στην πρώτη κυβέρνηση του Σίλβιο Μπερλουσκόνι, όπως και με τη συμμετοχή του νεοφασιστικού κόμματος (του Κόμματος Ελευθερίας) του Γιερκ Χάιντερ στην κυβέρνηση της Αυστρίας τον Φεβρουάριο του 2000, αλλά και με την εντυπωσιακή άνοδο του κόμματος του ακροδεξιού Ζαν-Μαρί Λε Πεν στη δεύτερη θέση κατά τον πρώτο γύρο των γαλλικών προεδρικών εκλογών τον Μάιο του 2002. Έκτοτε και περισσότερο στις δεκαετίες του 2000 και του 2010 ο νεοφασισμός και η Ακροδεξιά σημειώνουν άνοδο της επιρροής τους στις μάζες, στα κοινοβούλια, αλλά και στις κυβερνήσεις, αξιοποιώντας την οικονομική κρίση και την επίθεση στα λαϊκά στρώματα, το τεράστιο κύμα μετανάστευσης, που δημιουργείται κυρίως απ' τους ιμπεριαλιστικούς πολέμους, τον εθνικισμό που ενισχύεται ιδιαίτερα απ'

την παγκοσμιοποίηση και την ανισόμετρη καπιταλιστική ανάπτυξη, τη νεοφιλελεύθερη πολιτική που ανοίγει δρόμο στην Ακροδεξιά, αλλά και την απουσία ισχυρής εναλλακτικής Αριστεράς.

Η μαζικοποίηση της σύγχρονης Ακροδεξιάς αναπτύσσεται απ' τη στοχοποίηση ενός βασικού εσωτερικού εχθρού. Αν για τον γερμανικό φασισμό εσωτερικός εχθρός ήταν οι Εβραίοι, για τον σύγχρονο φασισμό και την Ακροδεξιά ο σύγχρονος εσωτερικός εχθρός είναι κατά κανόνα οι μετανάστες, που τους προωθούν στις προηγμένες χώρες οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι και ο αγώνας επιβίωσης. Γι' αυτό αποκτούν μαζική κοινωνική βάση στα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα τα σύγχρονα ακροδεξιά κόμματα, που θεωρούν βασικό εχθρό τους τους μετανάστες. Η αποστροφή προς το φασισμό που εκδηλώθηκε μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου εκλείπει, αφού εκλείπουν και οι αυτόπτες μάρτυρες της κτηνωδίας του φασισμού, η γενιά που βίωσε από πρώτο χέρι την κτηνωδία αυτής της πολιτικής.

Εκτός απ' αυτούς τους ψυχολογικούς και πολιτιστικούς παράγοντες υποβάθμισης και ανοχής στο φασιστικό φαινόμενο απ' τις μάζες στη μεταπολεμική περίοδο, σημαίνοντα ρόλο σ' αυτή την αναπροσαρμογή της στάσης των μαζών διαδραμάτισε και ο ιστορικός αναθεωρητισμός, το θεωρητικό και πολιτικό ρεύμα που επικρατεί να δικαιολογήσει και να υποβαθμίσει τη φασιστική κτηνωδία και να την συμψηφίσει με μια ανάλογη εγκληματική δράση της αντιφασιστικής συμμαχίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτό το θεωρητικό ρεύμα συνέβαλε σοβαρά στην απενοχοποίηση του φασισμού και επομένως και στην πολιτική του άνδρωση μετά τη δεκαετία του 1990. Στην προβολή και διάχυση αυτών των αντιλήψεων σε ευρύτερες μάζες και στην εξοικείωσή τους μ' αυτές τις αντιλήψεις συνέβαλαν και σημαίνοντες ακροδεξιοί πολιτικοί. Ο Λε Πεν υποτίμησε τη σπουδαιότητα της μαζικής δολοφονίας των Εβραίων απ' τον Χίτλερ, αποκαλώντας την σε μια τηλεοπτική συνέντευξη το Σεπτέμβριο του 1987

«λεπτομέρεια της Ιστορίας». Ο Χάιντερ υποστήριξε την πολιτική οικονομική ανόρθωσης και πλήρους απασχόλησης που εφάρμοσαν οι Ναζί –όχι όμως όλες τις όψεις της πολιτικής τους– ενώ εμφανίστηκε σε ιδιωτικές συγκεντρώσεις βετεράνων ΕΣ ΕΣ και τους είπε ότι «δεν είχαν να ντρέπονται για τίποτε» (Robert O. Paxton, 2006:257).

Ο αναθεωρητισμός δεν συμβάλλει μόνο στην απενοχοποίηση του φασισμού αλλά και στην τροποποίηση και στην έμφαση της θεματικής του στη μεταπολεμική περίοδο του. Τα κλασικά φασιστικά θέματα διατηρούνται στη ρητορική του μεταπολεμικού φασισμού: φόβος παρακμής και κατάπτωσης, υπεράσπιση εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας, φόβος αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας απ' τη συρροή αλλοδαπών, θρησκευτικό μίσος, ομοφοβία, ισχυρό αυταρχικό κράτος, για ν' αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα, χωρίς, κατά κανόνα, τα ακροδεξιά μορφώματα να αρνούνται την αστική δημοκρατία.

Κυρίαρχη θεματική της σύγχρονης Ακροδεξιάς, ακόμη κι όταν ανέρχεται στους κυβερνητικούς θώκους, είναι η εχθρότητα προς τους μετανάστες με απαγόρευση εισόδου στα κλειστά σύνορα της ΕΕ και η αποκοπή των μεταναστών στην πατρίδα τους ως μη δικαιούμενων ασύλου. Η αντιμεταναστευτική ρητορική των σύγχρονων ακροδεξιών κομμάτων, εξάλλου, είναι και ο κυριότερος λόγος για τον οποίο τους προτιμούν οι ψηφοφόροι τους και ο λόγος της μαζικοποίησής τους, ιδίως προς τα τέλη της δεκαετίας του 2020. Αξιοσημείωτη είναι η αναθεώρηση απ' τη μεταπολεμική Ακροδεξιά της οικονομικής πολιτικής του προπολεμικού φασισμού. Η προσαρμογή στο καθεστώς της νεοφιλελεύθερης οικονομίας δίνει τα πρωτεία στην αγορά, σε αντίθεση με τον κρατικό οικονομικό παρεμβατισμό του κλασικού φασισμού του Μεσοπολέμου.

Η αναθεώρηση της ιστορίας όχι μόνο δεν είναι καταδικαστέα, αλλά αναγκαία διαδικασία, αλήθεια που ισχύει γενικά για την επιστημονική έρευνα, που αποτελεί μια αέναη διαδικασία. Αυτή η

διαδικασία είναι αναγκαία όχι μόνο για ιστορικά γεγονότα που βρίσκονται σε εξέλιξη αλλά και για ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος. Η ιστορική έρευνα και του παρελθόντος αποτελεί μια ατέρμονη προσέγγιση της αλήθειας, αφού νέα στοιχεία έρχονται που συμπληρώνουν, τροποποιούν ή και ανατρέπουν, σ' ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και μιαν αποκρυσταλλωμένη γνώση και αντίληψη.

Η ιστορική αναθεώρηση παύει να είναι επιστημονικά νόμιμη, όταν αρνείται ή διαστρεβλώνει επιβεβαιωμένα ιστορικά, βεβαίως, γεγονότα και απόλυτα δεδομένα, τα οποία δεν επιδέχονται αμφισβήτηση. Ιστορικά γεγονότα που δέχονται περαιτέρω διαλεύκανση πτυχών, νέους προβληματισμούς και εκτιμήσεις, αλλά που δεν είναι δυνατόν να αμφισβητηθεί η πραγματοποίηση και ο χαρακτήρας τους. Λόγου χάριν, μπορεί να γίνει αποδεκτή μια αμφισβήτηση του αριθμού των θυμάτων του Ολοκαυτώματος, βασισμένη σε πρόσθετα στοιχεία. Δεν είναι ορθό όμως κριτήριο κάποιες υπερβολές να αμφισβητηθεί η τεράστια έκταση του Ολοκαυτώματος, όταν η συντριπτική πλειοψηφία των πηγών, των μαρτυριών και των τεκμηρίων συνηγορεί για την ιστορική αλήθειά του.

Ο αντιεπιστημονικός και πολιτικά ιδιόστελής αναθεωρητισμός δεν απολυτοποιεί, απλώς αυθαιρετώντας, κάποιες πλευρές της πραγματικότητας. Κατά κανόνα, στρεβλώνει τα γεγονότα και επινοεί σοφίσματα, για να προωθήσει τις θέσεις του και να συγκαλύψει ευθύνες.

Η πιο διαδεδομένη στρέβλωση επί δεκαετίες, αλλά ακόμη και στην εποχή μας, είναι η απενοχοποιητική για τη γερμανική κοινωνία αντίληψη ότι για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ευθύνεται σχεδόν αποκλειστικά ο παράφρων Χίτλερ και το άθλιο περιβάλλον του (πολιτικό, στρατιωτικό, επιχειρηματίες). Η ταύτιση της ναζιστικής θηριωδίας με τον «δαίμονα» Χίτλερ και το περιβάλλον του αθρώνει συνολικά τη γερμανική κοινωνία για τα εγκλήματα του ναζιστικού Ράιχ. Αλλά τα εγκλήματα του ναζισμού σε βάρος της ανθρωπότητας δεν τα διέπραξαν κάποιοι αλλόφυλοι αλλά Γερμανοί πολίτες,

ενώ ευθύνες βαραίνουν και όσους ανέχονταν ή επιδοκίμαζαν τον εγκληματικό πόλεμο, για τον οποίο η χιτλερική εξουσία φέρει την κύρια ευθύνη. Κατέξοχνη απολογητικό χαρακτήρα για την ενοχή των Γερμανών έχει το επιχείρημα της θυματοποίησης των Γερμανών. Οι αναφορές στις γερμανικές ωμότητες αντισταθμίζονται με αναφορές για τα δεινά που υπέστησαν οι ίδιοι οι Γερμανοί, με έμφαση στους συμμαχικούς ισοπεδωτικούς βομβαρδισμούς (χαρακτηριστικά αναφέρεται ο βομβαρδισμός της Δρέσδης) που προκάλεσαν πράγματι τεράστιες απώλειες αμάχων. Γίνεται επίσης αναφορά στους μαζικούς βιασμούς Γερμανίδων από στρατιώτες του Κόκκινου Στρατού, στην απάνθρωπη μεταχείριση Γερμανών αιχμαλώτων στα σοβιετικά γκουλάγκ. Αναφέρεται επίσης από γερμανικές πηγές η εκδίωξη περίπου 14.000.000 Γερμανών απ' τις περιοχές, που ακολούθως προσαρτήθηκαν απ' τους ανατολικούς γείτονες της Γερμανίας, όπως η εκδίωξη των γερμανικών μειονοτήτων απ' τη Γιουγκοσλαβία, την Ουγγαρία και Ρουμανία. Με το συμψηφισμό της ευθύνης ταυτίζονται θύτες και θύματα. Ασφαλώς, και η ηγεσία του Αντιφασιστικού Μετώπου έχει ευθύνες για τη ρίψη ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, για τον ισοπεδωτικό βομβαρδισμό της Δρέσδης και άλλων γερμανικών πόλεων και για άλλες θηριωδίες σε βάρος του άμαχου πληθυσμού, αλλά αυτή η αλήθεια δεν απαλλάσσει τη γερμανική ηγεσία απ' την καθοριστική ευθύνη για τον εξοντωτικό πόλεμο που εξαπέλυσε και για τα μαζικά εγκλήματα που διέπραξε σε βάρος της ανθρωπότητας.

Εφευρετική είναι η θέση του συγγραφέα Ερνστ Νόλτε, που σε άρθρο του σε μεγάλη συντηρητική εφημερίδα έθεσε την περίφημη ερώτηση: «Μήπως διέπραξαν οι εθνικοσοσιαλιστές, διέπραξε ο Χίτλερ μιαν ασιατική πράξη, μόνον επειδή ο ίδιος και οι όμοιοί του θεωρούσαν εαυτούς θύματα –δυνάμει ή πραγματικά– μιας ασιατικής πράξης; Δεν ήταν το Αρχιπέλαγος Γκουλάγκ αρχαιότερο του Άουσβιτς; Δεν ήταν η ταξική γενοκτονία των μολοσεβίκων το λογικό

και πραγματικό προοίμιο της φυλετικής γενοκτονίας των εθνικοσοσιαλιστών;» (Ernst Nolte, 6/6/1986).

Με το επιχείρημα αυτό ο ιστορικός Νόλτε με πρωτοφανή αυθαιρεσία αποδίδει τη μαζική εξόντωση των Εβραίων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης όχι στο βάρβαρο ναζιστικό καθεστώς, αλλά στο know-how προγενέστερων γενοκτονιών, με κορυφαία αυτή που διαπράχθηκε στα Γκουλάγκ της ΕΣΣΔ. Δηλαδή, κορυφαία θεωρείται η ευθύνη εκείνων που υπήρξαν οι πρώτοι διδάξαντες, ενώ υποβαθμίζεται η ευθύνη των ναζί, που «απλώς» αντέγραψαν αυτή τη μέθοδο μαζικής εξόντωσης. Και το επιχείρημα ολοκληρώνεται με την επίκληση της επιθετικότητας των μπολσεβίκων, την οποία, για να αποτρέψουν και να αποθαρρύνουν οι Γερμανοί, δημιούργησαν τα δικά τους στρατόπεδα συγκέντρωσης, στα οποία στη διάρκεια του πολέμου εντάχτηκαν και εξοντώθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες Ρώσοι.

Ο φιλόσοφος Γιούργκεν Χάμπερμας κατηγορήσει τον Νόλτε και άλλους ιστορικούς της αναθεωρητικής σχολής, γιατί μ' αυτή την επιχειρηματολογία αθρώνουν τους ναζιστές για τα φρικαλέα εγκλήματα που διέπραξαν.

Ο αναθεωρητισμός ιδίως στη Γερμανία ενισχύθηκε με τη ρήξη του 1989-90 και την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού. Οι κοινωνίες αυτές έπρεπε πλέον ν' αντιμετωπίσουν δύο «ενοχοποιητικά παρελθόντα», το φασιστικό και το σοσιαλιστικό, διάδοχα μεταξύ τους, αντίπαλα ιδεολογικά και πολιτικά, με κοινό σημείο, τη διαφορετικού τύπου αυταρχική διακυβέρνηση.

Η ρήξη του 1989 και η πτώση του γραφειοκρατικού καθεστώτος στη ΓΛΔ, μοιραία επικέντρωσε το βάρος της κριτικής και της ιστορικής έρευνας στη ΓΛΔ. Η μορφήμαντη επικέντρωση του δημόσιου λόγου στη ΓΛΔ υποβάθμιζε και παραγκωνίζε την κριτική για τη ναζιστική περίοδο. Προβλήθηκε εκτεταμένα η άποψη ότι ο κομμουνισμός σκόπιμα είχε συντηρήσει τον μπαμπούλα του ναζισμού, για ν' αποσπά την προσοχή του κοινού απ' τις δικές του αμαρτίες.

Συντηρητικές προσωπικότητες εξέφραζαν ανοιχτά την ικανοποίησή τους, γιατί επιτέλους θα επερχόταν λήθη για το ναζιστικό παρελθόν, ενώ αναπόφευκτα το ερευνητικό ενδιαφέρον και ο διάλογος θα στρεφόταν στα κακώς κείμενα της ΓΛΔ, αφού θα αναπτυσσόταν και η έρευνα αρχειακών πηγών της ΓΛΔ, που δεν είχαν καθόλου ερευνηθεί.

Ακόμη διατυπώνονταν σε συντηρητικά έντυπα αιτήματα για ένα «νέο Δικαστήριο της Νυρεμβέργης», για να δικάσει τους αξιωματικούς της ΓΛΔ σε ευρύτερη έκταση. Η αναθεωρητική άποψη και σ' αυτό το αίτημα, για να αμβλύνει την κριτική στη Γερμανία, ταύτιζε τη ΓΛΔ με το Γ' Ράιχ. Η σύγκριση όμως ήταν αβάσιμη και υπερβολική. Το καθεστώς της ΓΛΔ ήταν αυταρχικό και γραφειοκρατικό, αλλά δεν ενεχόταν σε εγκληματικές ενέργειες κατά των πολιτών του (με εξαίρεση μικρό αριθμό φυγάδων, που σκοτώθηκαν στο τείχος του Βερολίνου). Απεναντίας, το ναζιστικό καθεστώς είχε ασκήσει εγκληματική δράση σε εκτεταμένες κατηγορίες πολιτών στη Γερμανία (κομμουνιστές, συνδικαλιστές, Εβραίοι, ομοφυλόφιλοι, πνευματικά ανάπηροι) και είχε εξαπολύσει πρωτοφανές ιστορικά μακελειό σ' ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη.

Ιδίως μετά την αποσύνθεση του υπαρκτού σοσιαλισμού η αναθεωρητική σχολή, με επικεφαλής τον Ντέιβιντ Ίρβινγκ οδηγείται σε ακραίες θέσεις. Σ' ένα βιβλίο του χρησιμοποίησε τον τίτλο *Ο πόλεμος του Χίτλερ*, ταυτίζοντας ουσιαστικά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μ' ένα πρόσωπο και απαλλάσσοντας αυθαίρετα την τεράστια πλειονότητα των Γερμανών από ευθύνες και ενοχές. Τον όρο αυτό δανείστηκε απ' τη φαρέτρα του γερμανικού συντηρητισμού (Χάγκεν Φλάισερ, 2012:307). Ήδη σε άλλο βιβλίο του, ο Ίρβινγκ αναφερόταν στην *Καταστροφή της Δρέσδης*. Με τα δύο βιβλία του ο συγγραφέας δεν συμψηφίζει απλώς τις ευθύνες και τα παθήματα των δύο πλευρών αλλά συχνά τα αντιστρέφει, ώστε θύτες και θύματα ν' αλλάζουν ρόλο...

Ο Ίρβινγκ κατέληξε στην πολιτική μυθολογία, προβάλλοντας αντιλήψεις

που και οι ακροδεξιοί δύσκολα θα επικροτούσαν. Συγκεκριμένα, στον πρόλογο του στο βιβλίο του Καναδού νεοναζί Φρεντ Πόικτερ «απέδειξε επιστημονικά» ότι στο Άουσβιτς ποτέ δεν λειτουργούσαν θάλαμοι αερίων και ότι αυτοί που αντικρίζει ο επισκέπτης είχαν δέχθεν κατασκευαστεί μεταπολεμικά απ' τους νικητές, για να ενοχοποιήσουν τους Γερμανούς. Η θέση των ακραίων αναθεωρητών, όπως ο Ίρβινγκ, για τη «φενάκη του Άουσβιτς» προσβάλλουν βάνουσα τη μνήμη εκατομμυρίων δολοφονηθέντων στο Άουσβιτς και στα άλλα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Επιπλέον οι ακροδεξιοί αναθεωρητές, αρνητές του Ολοκαυτώματος, χρησιμοποιούν συστηματικά το διαδίκτυο, διαχέοντας νεοναζιστικό υλικό σε ομοφρονούντες και σε νεαρούς χρήστες, που εντυπωσιάζονται αβασάνιστα από «αντισυμβατικές» απόψεις.

Η αντίθεση στον αναθεωρητισμό και η αναγνώριση της ευθύνης, σε διάφορα επίπεδα, της γερμανικής κοινωνίας για τη γενοκτονία εθνικών, εθνοτικών, θρησκευτικών, πνευματικά ανάπηρων και ομοφυλοφίλων, με την αιτιολογία ότι είναι κατώτεροι και επικίνδυνοι για την υπόλοιπη κοινωνία, δεν συνεπάγεται την απόδοση ευθύνης στους Γερμανούς στον αιώνα τον άπαντα. Ευθύνη και ηθική απαξία στους μεταγενέστερους Γερμανούς, αλλά και σε πολίτες οποιασδήποτε εθνικότητας, πρέπει να αποδίδεται στην περίπτωση που δικαιολογούν τη γενοκτονία, την αρνούνται, μειώνουν τη βαρύτητά της, τη «φυσικοποιούν», θεωρώντας την αναπόφευκτη συνέπεια του πολέμου ή τη συμψηφίζουν με ανάλογες ή και χειρότερες δράσεις των άλλων εμπολέμων. Η άρνηση ή συγκάλυψη της ευθύνης των Γερμανών για τα εγκλήματα του Γ΄ Ράιχ είναι επιστημονικά αβάσιμη και ηθικά απαράδεκτη, είναι ο λεγόμενος ιστορικός αναθεωρητισμός. Απεναντίας, η μη επιβάρυνση των μεταπολεμικών γενεών με τα εγκλήματα του Γ΄ Ράιχ στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη και ηθικά δίκαιη αξιολόγηση.

Τέτοιες διχογνωμίες ηθικού χαρακτήρα εμφανίζονται ακόμη στη Γερμανία.

Χαρακτηριστική περίπτωση διχογνωμίας προέκυψε το 2003 για τη μεγάλη χημική βιομηχανία Degussa. Επιζηήσαντες του Ολοκαυτώματος αρνήθηκαν να συμμετάσχει αυτή η βιομηχανία στην κατασκευή μνημείου για την 60ή επέτειο του τέλους του Πολέμου, με την αιτιολογία ότι η Degussa είχε παραγάγει και προμηθεύσει στα στρατόπεδα συγκέντρωσης το διαβόητο παρασιτοκτόνο Zyklon B, με το οποίο εξοντώθηκαν εκατομμύρια Εβραίοι. Η απόρριψη της Degussa βύθισε τη Γερμανία σε άλλη μία βασανιστική συζήτηση, με καταιγισμό σχολίων στον γερμανικό και στον διεθνή τύπο. Δημόσια πρόσωπα επικρότησαν αυτήν την απόφαση για τη βιομηχανία, ενώ άλλοι την κατέκριναν ως υπόκλιση σε μια δογματικά νοούμενη «πολιτική ορθότητα», η οποία επιβάλλει ομηρία σε ανθρώπους, 60 χρόνια μετά το γεγονός, οι οποίοι δεν ζούσαν στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ή δεν είχαν σχέση, λόγω ηλικίας, αν ζούσαν, με την επιχείρηση την εποχή του συμβάντος. Εξάλλου, το 1946 οι δύο υπεύθυνοι για τη διάθεση του φονικού Zyklon B καταδικάστηκαν σε θάνατο από βρετανικό στρατοδικείο και εκτελέστηκαν. Προβάλλεται βέβαια και μια άποψη από άλλη οπτική γωνία. Ότι, δηλαδή, η εταιρική ευθύνη της Zyklon δεν έχει να κάνει με γενιές, είναι διαχρονική και καταδεικνύει την ταξική φύση του ναζισμού, που πρέπει να καταδικάζεται πολιτικά και ηθικά.

Τέτοιες υπερβολές δεν αποδομούν τον αναθεωρητισμό αλλά εξυπηρετούν την απενοχοποίηση του ναζισμού, προβάλλοντας αντιλήψεις και κρίσεις που ενοχοποιούν συλλήβδην όλους τους Γερμανούς για τις αμαρτίες των γονέων και των παππούδων τους. Ρίχνουν νερό στον μύλο του αναθεωρητισμού, που αξιοποιεί τέτοιες υπερβολές, για να θέτει υπό αμφισβήτηση ή και να αρνείται το Ολοκαύτωμα. Επιπλέον, μια τέτοια λογική αναπαράγει, έστω ακούσια, την ναζιστική αρχή της «συλλογικής ευθύνης», βάσει της οποίας διαπράχθηκαν απ' την Βέρμαχτ μαζικές εκτελέσεις αθώων ή πυρπολήθηκαν ολόκληρα χωριά και σφαγιάστηκαν οι κάτοικοί τους.

Η ηθική μαστίγωση γενεών μεταγενέστερων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δεν αποτρέπει τον αναθεωρητισμό, αλλά τον εφοδιάζει με προαχάματα. Μάλιστα, η κριτική αυτή υπερβαίνει τμήματα της μετριοπαθούς Δεξιάς και υιοθετείται και από τμήμα του αριστερού πολιτικού φάσματος. Ωστόσο, η δίκαιη, ορθολογική και ισορροπημένη προσέγγιση τέτοιων ζητημάτων, δεν πρέπει να αποθαρρύνει ή να θέτει φραγμούς στην ιστορική έρευνα για την περίοδο του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, να υποβαθμίζει τον δημόσιο διάλογο για τα γεγονότα εκείνης της περιόδου και να μη διαπαιδαγωγεί τους νεότερους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, του ανθρωπισμού και της ειρήνης.

Επίσης, δεν ενισχύει τον αναθεωρητισμό η θέση-προτροπή ότι κάθε χώρα οφείλει να αναγνωρίζει τις ευθύνες της και να φωτίζει τις μελανές σελίδες της ιστορίας της. Και οι νικήτριες δυνάμεις στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο βαρύνονται με εγκληματικές ενέργειες, που δεν ήταν αναγκαίες για την εξασφάλιση της νίκης. Ο ισοπεδωτικός βομβαρδισμός της Δρέσδης, η ρίψη ατομικών βομβών στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, οι αγριότητες ανδρών του Κόκκινου Στρατού σε περιοχές της Γερμανίας αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις βαρβαροτήτων της Αντιφασιστικής Συμμαχίας. Η αυτοκριτική παραδοχή παρόμοιων ενεργειών απ' τους Συμμάχους και η παροχή εξηγήσεων για την παραγματοποίησή τους θα ανατρέψει την επιχειρηματολογία του Άξονα και την προσπάθεια σύγχρονων ακροδεξιών και ναζιστικών δυνάμεων να τις μεγεθύνουν, να τις στρεβλώνουν και να συμψηφίσουν τις ακρότητες και τις ευθύνες και των δύο στρατοπέδων.

Επιπλέον, η ιστορική αντικειμενικότητα και δικαιοσύνη οφείλει να μην εστιάζεται αποκλειστικά στη γενοκτονία πληθυσμιακών ομάδων που διέπραξαν οι ναζί, αλλά να επεκτείνεται και σε ανάλογες γενοκτονίες του παρελθόντος όπως η μαζική εξόντωση Αρμενίων, αλλά και Ποντίων απ' τους Τούρκους και ο αποδεκατισμός των γηγενών Αμερικανών (Ινδιάνων) απ' τη λευκή Αμερική.

Ενδιαφέρουσα, ακραία και ιστορικά ιδιότυπη είναι και η ελληνική συζήτηση για τον αναθεωρητισμό. Στις διαλέξεις τους στην Αθήνα ο' Γρβινγκ και οι ομοϊδέατες του πλαισιώθηκαν από ορισμένους Έλληνες αριστερούς, αντιαμερικανούς και αντισιωνιστές.

Σ' αυτό το κλίμα ο Βασίλης Ραφαηλίδης, ακολουθώντας τον Γκαροντί, κατήγγειλε τους «φανταστικούς θαλάμους αερίων» ως «τερατώδες ψέμα» και τη θεωρία του Ολοκαυτώματος ως «εβραϊκή πονηριά ...πρώτα πρώτα γιατί δεν πρόκειται κυριολεκτικά για Ολοκαύτωμα, αφού οι Εβραίοι ζουν και βασιλεύουν» (Βασίλης Ραφαηλίδης, 29-31/10/1996).

Ακραία και προκλητική αναθεωρητική στάση τηρεί στο βιβλίο του ο αμετανόητος ναζιστής Κώστας Πλεύρης (Κώστας Πλεύρης, 2006:1397). Ο Πλεύρης δεν αρνείται την πραγματικότητα της γενοκτονίας, τη θεωρεί εύλογη και αναπόφευκτη και ψέγει τους Γερμανούς, γιατί δεν την ολοκλήρωσαν! Και το χειρίστο, προλειαίνει το έδαφος για ενδεχόμενη βελτιωμένη επανάληψη της γενοκτονίας. Συγκεκριμένα, σε μια λεζάντα φωτογραφίας του Άουσβιτς, παρατηρεί υπαινικτικά, αλλά χωρίς ν' αφήνει αμφιβολίες ότι θεωρεί αναγκαία μια νέα, ολοκληρωμένη γενοκτονία: «Καλώς κάνουν και διατηρούν το στρατόπεδο εις καλήν κατάστασιν, διότι ουδείς μπορεί να γνωρίζει τι μπορεί να συμβεί στο μέλλον»...

Ο ελληνικός αναθεωρητισμός έχει βασικούς εκφραστές τους Στάθη Καλύβα και Νίκο Μαραντζίδη (Στάθης Καλύβας, Νίκος Μαραντζίδης, 2015), οι οποίοι σε βιβλία τους, αλλά και σε αρθρογραφία, φτάνουν στο σημείο να αθώνουν τα ναζιστικά ολοκαυτώματα στην Κατοχή και τους Έλληνες συνεργάτες τους, θεωρώντας ότι οι αποτρόπαιες πράξεις τους ήταν απλώς ...αντίποινα και αντανακλαστικές κινήσεις, την ευθύνη των οποίων φέρει η αντιστασιακή δράση του ΕΛΑΣ. Μάλιστα, σε άρθρο τους οι δύο συνεργάτες (Στάθης Καλύβας, Νίκος Μαραντζίδης, 20/3/2004) έγραφαν: «Ωριμη για διερεύνηση είναι πλέον και η ιδέα πως η συνεργασία με τον εχθρό δεν ήταν πραγματικά ελληνικό φαινόμενο, πως μόνο

λίγοι «καιροσκόποι» έπαιρναν εντολές απ' τους Γερμανούς... Είναι σαφές όμως ότι οι Έλληνες εργάστηκαν πλάι στους Γερμανούς για πολλούς λόγους: ένας είναι το κοινό αντικομμουνιστικό μένος, ένας άλλος ο φόβος των Βουλγάρων στο Βορρά και ένας τρίτος το μίσος και ο φόβος του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ». Σύμφωνα με τους Έλληνες αναθεωρητές, οι συνεργάτες των δυνάμεων Κατοχής, ακόμη και τα Τάγματα Ασφαλείας, δεν ήταν προδότες και δοσίλογοι, αλλά απλώς αντιαμαίτες και αντικομμουνιστές, αλλά και «πατριώτες», αφού ήθελαν απλώς να αντιμετωπίσουν τον Βούλγαρο κατακτητή! (Νίκος Μπογιόπουλος, 29/6/2017)...

Συμπερασματικά: Η Ακροδεξιά πραγματοποίησε άλματα, ιδίως στην Ευρώπη, μετά την ανατροπή των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού (1989-1990) και την οικονομική κρίση του 2008, που επέφερε ισχυρό πλήγμα στα δικαιώματα και στο βιοτικό επίπεδο των ευρωπαϊκών λαών. Η Ακροδεξιά, που είχε πληγεί σοβαρά μετά την ήττα του φασισμού στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εκμεταλλευόμενη την κρίση της ρεφορμιστικής και της κομμουνιστικής Αριστεράς και τη λιτότητα που επιβλήθηκε στα λαϊκά και μεσαία στρώματα επιδίωξε να εμφανιστεί ως εναλλακτική δύναμη κατά των καθεστωτικών κομμάτων. Η δυνατότητα αυτή της Ακροδεξιάς ενισχύθηκε και από το ιδεολογικοπολιτικό ρεύμα του αναθεωρητισμού, που συνέβαλε αποφασιστικά στην άνδρωση της Ακροδεξιάς. Το φάντασμα του φασισμού και οι φρικιαστικές μνήμες απ' τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αποτελούσαν ανασταλτικό παράγοντα για την ανάταση της Ακροδεξιάς. Βασικό ζητούμενο για την Ακροδεξιά ήταν ν' απαλλαγεί η παράταξη απ' το βάρος

της ευθύνης για τις οδυνηρές επιπτώσεις και τις ευθύνες για την έκρηξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου που βάραιναν την Ακροδεξιά. Η εντατική παρέμβαση του αναθεωρητισμού στην άμβλυση των ευθυνών της Ακροδεξιάς για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τις θηριωδίες, που διαπράχθηκαν στη διάρκεια του, προλείανε το έδαφος για την ανοδική επιρροή μιας Ακροδεξιάς σύγχρονης και ενσωματωμένης στο αστικό σύστημα. Η σύγχρονη Ακροδεξιά, αν και διατηρεί τη βασική θεματολογία του μεσοπολεμικού φασισμού, δεν παραπέμπει στον φασισμό του Μεσοπολέμου, με την εξαίρεση ορισμένων οριακών φασιστικών φορέων, όπως η Χρυσή Αυγή. Ειδοποιό διαφορά της απ' τον παραδοσιακό φασισμό αποτελεί η υιοθέτηση αντί της φασιστικής δικτατορίας, ενός κράτους έκτακτης ανάγκης και η αντικατάσταση του παρεμβατικού κράτους του Μεσοπολέμου απ' τη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Στους φόβους που αναφύονται και στις κραυγές αγωνίας «Ποτέ πια φασισμός», η Ακροδεξιά αντιτείνει ένα «φιλολαϊκό» προσωπίο, δεν αρνείται την αστική δημοκρατία, υιοθετεί έναν ακραίο εθνικισμό –αποτελεσματικό ιδίως στα καθ' ημάς– λόγω των σοβαρών διαφορών με την Τουρκία. Αποσιωπά την ιδεολογικοπολιτική συγγενεία της με τον φασισμό του Μεσοπολέμου, αντιπαραθέτει τη λήθη και τη «συμφιλίωση», ενώ, σπανιότερα σήμερα, θεωρεί αναγκαίο ν' αμφισβητήσει το Ολοκαύτωμα και τη γενοκτονία. Εξάλλου, οι αντιλήψεις αυτές έχουν αποτελεσματικά καλλιεργηθεί στην κοινωνία τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, λειαινόντας το έδαφος για τη δυναμική άνοδο της Ακροδεξιάς απ' την κρίση του 2008 και εφεξής. **T**

b

Robert O. Paxton (2006),

Η ανατομία του φασισμού,
Αθήνα, Κέδρος.

R. Bosworth (1988), *The*

Italian Dictatorship, London,
Oxford University Press.

Ian Kershaw (1987), *The Hitler*

Myth, Oxford University Press.
Ernst Nolte, *Το παρελθόν που*

δεν θέλει να περάσει, FAZ

(6/6/1986).

Χάγκεν Φλάισερ (2012), *Ο*

Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στη

δημόσια ιστορία, Αθήνα,
Νεφέλη.

Βασίλης Ραφαηλίδης,

«Οι Εβραίοι ζουν και

βασιλεύουν», *Έθνος* (29-
31/10/1996).

Κώστας Πλεύρης (2006),

Εβραίοι, όλη η αλήθεια,
Αθήνα, Ήλεκτρον.

Στάθης Καλύβας, Νίκος

Μαραντζίδης (2015), *Εμφύλια*

πάθη, Αθήνα, Μεταίχμιο.

Στάθης Καλύβας, Νίκος

Μαραντζίδης, *Τα Νέα*
(20/3/2004).
Νίκος Μπογιόπουλος,
Imerodromos (29/6/2017).